

Ο ζωγράφος Claude Monet και το καλλιτεχνικό κίνημα του ιμπρεσιονισμού μέσα από ψηφιακή περιήγηση. Ένα διαθεματικό σχέδιο εργασίας για την ΣΤ΄ Δημοτικού

Βαρβάρα Κουλουμπή
Εκπαιδευτικός ΠΕ05
Μεταπτυχ. Φοιτητήτρια Π.Τ.Δ.Ε., ΕΚΠΑ
bkouloubi@yahoo.gr

➤ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εισήγηση αναπτύσσεται ένα διαθεματικό σχέδιο εργασίας βασισμένο σε ψηφιακή περιήγηση μουσειακού χώρου, παρατήρηση έργων τέχνης και άλλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες μέσα από μαθήματα του Αναλυτικού Προγράμματος. Απώτερος σκοπός της εργασίας είναι αρχικά η οργάνωση ενός συμπεριληπτικού πλαισίου μάθησης με κεντρικό άξονα αναφοράς την Τέχνη και το πώς όλοι οι μαθητές/τριες μπορούν να επωφεληθούν από τα οφέλη της Τέχνης στην Εκπαίδευση. Επιπλέον, στόχος είναι η καλλιέργεια και η ενίσχυση δεξιοτήτων κατανόησης και παραγωγής γραπτού λόγου στη γαλλική γλώσσα. Η καινοτόμος συμβολή στο συγκεκριμένο διαθεματικό σχέδιο εργασίας είναι η ψηφιακή περιήγηση για την ενδυνάμωση γνώσεων και δεξιοτήτων του ξενόγλωσσου γραμματισμού στην εκπαίδευση του 21^{ου} αιώνα. Το διαθεματικό σχέδιο εργασίας απευθύνεται σε μαθητές ΣΤ΄ δημοτικού, αφορμάται από το μάθημα των γαλλικών και εμπλέκει ακόμα έξι μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος: τη Γλώσσα, την Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, τη Φυσική, τη Γεωγραφία, την Πληροφορική και τα Εικαστικά. Το σχέδιο εργασίας βασίζεται κυρίως στη βιωματική προσέγγιση, δίνοντας έμφαση στην ομαδοσυνεργατική διδασκαλία. Οι μαθητές θα περιηγηθούν στην ιστορική κατοικία του ζωγράφου Claude Monet στη Γαλλία και θα εστιάσουν την προσοχή τους σε έργα τέχνης του, μέσα από τη θεωρία του καλλιτεχνικού κινήματος του ιμπρεσιονισμού. Κατά τη διεξαγωγή του σχεδίου εργασίας, οι μαθητές συμπληρώνουν φύλλα εργασίας και ρουμπρίκες, ως μέσο αξιολόγησης. Με την παρούσα διδακτική πρακτική και συνδέοντας μέσω της Τέχνης τη μάθηση και τη ζωή, οι μαθητές/τριες διευρύνουν τους πνευματικούς ορίζοντές τους, αναπτύσσουν προβληματισμό για τον κόσμο και αναρωτιούνται για τη θέση τους μέσα σε αυτόν, καθώς επίσης ενισχύεται η δημιουργικότητά τους ως απαραίτητο συστατικό της προσωπικής, κοινωνικής και γνωστικής εξέλιξής τους.

Λέξεις κλειδιά: τέχνη, εκπαίδευση, μουσείο, γαλλικά, ιμπρεσιονισμός, Claude Monet.

➤ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι πολλαπλές θεωρήσεις της τέχνης έχουν αποτελέσει συχνό θέμα συζήτησης στον επιστημονικό χώρο. Φωτίζοντας τον ρόλο της τέχνης ως παιδαγωγική και διδασκτική προσέγγιση, θεωρούμε ότι αποτελεί μια θαυμάσια ευκαιρία για την πραγματοποίηση μαθησιακής διαδικασίας που στοχεύει στην πολυεπίπεδη γνώση, στην αισθητική και ηθική καλλιέργεια, αλλά και στην πολιτισμική ένταξη όλων των μαθητών. Η μουσειοπαιδαγωγική, ως εφαρμοσμένος κλάδος της παιδαγωγικής, είναι το ερευνητικό πεδίο όπου τα μουσεία αξιοποιούνται ως εκπαιδευτικό περιβάλλον και προσφέρουν μαθησιακές εμπειρίες. Ένα μουσείο τέχνης αποτελεί τον κοινό τόπο συνάντησης της τέχνης και της μουσειοπαιδαγωγικής.

Στην παρούσα εργασία, λαμβάνοντας υπόψη τα πολλαπλά οφέλη της τέχνης ως εκπαιδευτικό σύστημα και αξιοποιώντας τη μουσειοπαιδαγωγική, πραγματοποιείται μια προσπάθεια ανάπτυξης ενός διαθεματικού σχεδίου εργασίας βασισμένο σε ψηφιακή περιήγηση της ιστορικής κατοικίας του ζωγράφου Claude Monet, παρατήρηση έργων τέχνης και άλλες διδακτικές δραστηριότητες. Οι μαθητές/τριες θα περιηγηθούν στην ιστορική κατοικία του ζωγράφου Claude Monet στη Γαλλία, θα εστιάσουν την προσοχή τους σε συγκεκριμένα έργα τέχνης του και θα εμπλακούν σε διδακτικές δραστηριότητες, ώστε να προσεγγίσουν το καλλιτεχνικό κίνημα του ιμπρεσιονισμού ολιστικά. Διευκρινίζουμε ότι πλέον και οι ιστορικές κατοικίες ταξινομούνται στους μουσειακούς χώρους (Μαλαφάντης, 2020: 13). Σκοπός της εργασίας είναι αρχικά η οργάνωση ενός πλαισίου μάθησης με κεντρικό άξονα αναφοράς την τέχνη και το πώς όλοι οι μαθητές/τριες μπορούν να επωφεληθούν από τα οφέλη της Τέχνης στην Εκπαίδευση και τη ζωή. Στη συνέχεια, καθώς το διαθεματικό σχέδιο εργασίας αφορά από το μάθημα των γαλλικών, επιδιώκεται η ενίσχυση της επικοινωνιακής ικανότητας στην γαλλική γλώσσα σε γραπτό επίπεδο.

➤ ΤΕΧΝΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

Στην σύγχρονη εποχή όπου βρίθει «εικόνων», η καλλιέργεια του ανθρώπινου στον άξονα της αισθητικής αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα. Η τέχνη ως «γλώσσα - κώδικας» έρχεται να ερμηνεύσει την «Αισθητική», την «Φιλοσοφία του Ωραίου» (Μαλαφάντης & Σταμάτη, 2011: 127). Η τέχνη επιτυγχάνει τη γνωστική και ηθική καλλιέργεια του ατόμου μέσω του βιώματος της αισθητικής εμπειρίας, συμβάλλει στην ανάπτυξη των αισθητικών κριτηρίων και στη διαμόρφωση αισθητικών αξιών (Λεοντσίνη, 2010: 434). Η ύπαρξη υποκειμενικών ή αντικειμενικών κριτηρίων των αισθητικών κρίσεων αποτελεί συχνό θέμα μελέτης και αντιπαραβολής απόψεων στο επιστημονικό πεδίο. Παρόλα αυτά, το γεγονός ότι η επαφή με τις καλές τέχνες διεγείρει το ενδιαφέρον του παρατηρητή για το έργο και αυτό του προσφέρει ευχαρίστηση, είναι αναμφισβήτητο (Γλυκοφρύδη & Λεοντσίνη, 2002: 134-135). Συνδέοντας την τέχνη με την εκπαίδευση, εύκολα γίνεται αντιληπτό ότι η παρουσία της πρώτης θα έπρεπε να είναι επιβεβλημένη στα προγράμματα σπουδών.

Ο ρόλος της τέχνης ως μέσο εκπαίδευσης είναι άμεσα συνδεδεμένος με τη διδακτική αξιοποίηση έργων τέχνης. Η μεθοδική παρατήρηση ενός έργου τέχνης προϋποθέτει αλλά και συγχρόνως ενισχύει και καλλιεργεί πληθώρα δεξιοτήτων. Οι μαθητές παρατηρώντας το έργο τέχνης επιχειρηματολογούν, διατυπώνουν προβληματισμούς, προβαίνουν σε συγκρίσεις και αναλύσεις (Μαλαφάντης & Σταμάτη, 2011: 128). Είναι σημαντικό να αναφέρουμε τη διαδικασία παρατήρησης έργων τέχνης μέσω πραγματολογικής και ερμηνευτικής διερεύνησης. Μέσω της πραγματολογικής προσέγγισης, οι μαθητές/τριες παρατηρούν προσεχτικά το έργο τέχνης και αναδεικνύουν το περιεχόμενό του (πρόσωπα, αντικείμενα, χρώματα, κτλ.). Μέσω της ερμηνευτικής προσέγγισης, οι μαθητές προσκαλούνται να διατυπώσουν υποθέσεις, να συσχετίσουν στοιχεία που έχουν εντοπίσει, να επιχειρηματολογήσουν (Μαλαφάντης, 2019: 53). Η ερμηνεία ενός καλλιτεχνικού αντικειμένου δεν επιδέχεται μιας σωστής απάντησης, αλλά στοχεύει στη διατύπωση ποικίλων. Έτσι λοιπόν, όλα συνηγορούν στην ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης (Μαλαφάντης & Σταμάτη, 2011: 128). Επιπλέον, η επαφή με τα καλλιτεχνικά έργα προσφέρει στον/στη μαθητή/τρια μια εναλλακτική θέαση της πραγματικότητας, επιδρά στον φαντασιακό του άξονα, διευρύνοντας τους πνευματικούς ορίζοντές του και καλώντας τον να αναπαραστήσει νέους κόσμους (Μαλαφάντης, 2019: 48-49).

Η επίσκεψη σ' ένα μουσείο τέχνης αποτελεί σημείο σύγκλισης της εκπαιδευτικής διαδικασίας και της τέχνης. Ο κλάδος της μουσειοπαιδαγωγικής εστιάζει ακριβώς στην ανάπτυξη μαθησιακών εμπειριών, αλλά και στη διαδρομή που ακολουθείται για την επίτευξή τους σ' έναν χώρο μη τυπικής εκπαίδευσης, όπως είναι το μουσείο (Φιλιππουπολίτη, 2015: 27). Η μουσειοπαιδαγωγική οριοθετεί το πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορεί να επιτευχθεί ο καλύτερος δυνατός σχεδιασμός, η υλοποίηση και η αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, ακόμα και για ποικιλόμορφες κοινωνικές ομάδες, ώστε τα άτομα να κατανοήσουν και συνδιαλλαγούν με δημιουργικό τρόπο μ' ένα μουσείο ή άλλους χώρους πολιτισμού (Ionannidi & Samara, 2019: 84). Απώτερος στόχος της είναι η προώθηση της μουσειακής εκπαίδευσης σε όλους, μέσω της καλλιέργειας της κριτικής και δημιουργικής σκέψης, της αξιοποίησης των πολυπλευρων αισθητικών, συναισθηματικών, φυσικών και κοινωνικών αναπαραστάσεων και της ανάδειξης διαφόρων κωδικών επικοινωνίας (Ionannidi & Samara, 2019: 84). Συνοψίζοντας, θα λέγαμε ότι η μουσειοπαιδαγωγική αποτελεί εκείνο το επιστημονικό πεδίο όπου επιδιώκει τη συνάντηση όλων με την αξία του υλικού πολιτισμού, συνδέοντας εναλλακτικούς τρόπους επικοινωνίας και μάθησης λαμβάνοντας υπόψη τη σύγχρονη πολυπολιτισμική πραγματικότητα και την ανάγκη για κοινωνική και πολιτισμική ένταξη (Ionannidi & Samara, 2019: 84).

➤ ΘΕΩΡΙΕΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Στην παρούσα εργασία προτείνεται ένας συνδυασμός θεωριών μάθησης. Οι θεωρίες μάθησης, σύμφωνα με τον τρόπο που συντελείται το φαινόμενο της μάθησης, ταξινομούνται σε ενεργητικές και παθητικές (Μαλαφάντης, 2020: 20). Στη βιωματική προσέγγιση, ο/η μαθητής/τρια τοποθετείται στο κέντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας-

ας και γίνεται ενεργό υποκείμενο. Συγκεντρώνει τις πληροφορίες και τις αξιοποιεί όχι ποσοτικά, αλλά μέσω της αναδιοργάνωσής τους και της σύνδεσής τους με την προϋπάρχουσα εγκαθιδρυμένη γνώση (Φιλιππουπολίτη, 2015: 32). Έννοιες ορόσημο που προτάσσει η ενεργητική μάθηση είναι η «εμπειρία» και το «βίωμα». Σύμφωνα με τον J. Dewey, ένας από τους κυριότερους εκπροσώπους της ενεργητικής μάθησης, η μάθηση επιτυγχάνεται μέσω της ενεργούς δράσης (learning by doing) (Νικονά-νου, 2015: 67). Με τη βιωματική μάθηση συντάσσεται και ο Bruner, σύμφωνα με τον οποίο το ενεργό ον προχωράει σε εξερεύνηση (Φιλιππουπολίτη, 2015: 32). Επιπρόσθετα, η συμβολή του Kolb είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς αναδεικνύει τη σημασία της διαδικασίας του αναστοχασμού πάνω στην εμπειρία και τον ενεργό πειραματισμό του υποκειμένου σε νέες καταστάσεις εφαρμογής (Φιλιππουπολίτη, 2015: 33). Το διαθεματικό σχέδιο εργασίας είναι συνυφασμένο με τη βιωματική προσέγγιση (Χρυσυφίδης, 1998: 43). Στο πλαίσιο αυτής, αξιοποιείται και η εκπαιδευτική θεωρία της ανακάλυψης και του κονστрукτιβισμού. Στην πρώτη, η γνώση συντελείται εν αγνοία του/της μαθητή/τριας, ο/η οποίος/α πειραματίζεται, δοκιμάζει και μετασχηματίζει τις πληροφορίες μέχρι να κατακτήσει τη γνώση, στη δεύτερη, ο συνδυασμός προγενέστερης γνώσης, κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος και ποιοτικής εμπειρίας συμβάλλουν στη δόμηση νέας γνώσης (Φιλιππουπολίτη, 2015: 34).

Κατά τη διάρκεια διεξαγωγής του σχεδίου δράσης διενεργείται και παραδοσιακή δασκαλοκεντρική μάθηση και αξιοποιείται η προσέγγιση του διδακτισμού. Στην περίπτωση της παθητικής προσέγγισης, ο/η εκπαιδευτικός κάνει εισήγηση, μεταφέρει την πληροφορία και ο/η μαθητής/τρια προσλαμβάνει τη γνώση και αφομοιώνει τα δεδομένα (Μαλαφάντης, 2020: 20). Παρόλο που ο/η εκπαιδευτικός μεταδίδει την νέα γνώση σε όλους αδιαφοροποίητα, στην περίπτωση μας έχει φροντίσει, συγχρόνως τα παιδιά να δουλεύουν ομαδοσυνεργατικά, ώστε να υπάρχει μεταξύ τους ευκαιρία για συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων.

➤ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (PROJECT)

Η παρούσα εισήγηση αποτελεί μία πρόταση ενός διαθεματικού σχεδίου εργασίας. Σε επίπεδο διδακτικής διαδικασίας, με τον όρο διαθεματική προσέγγιση «εννοούμε εκείνη τη μορφή διδασκαλίας κατά την οποία από τη μία το περιεχόμενο της διδασκαλίας ενιαιοποιείται και από την άλλη η διδασκαλία είναι εργαστηριακής και ευρηματικής μορφής» (Θεοφιλίδης, 2002: 11). Η διαθεματική προσέγγιση της γνώσης ακολουθεί τη λογική της οργάνωσης του περιεχομένου διδασκαλίας με μορφή θεματικών πυρήνων. Τα διακριτά μαθήματα καταργούνται και οι μαθητές προσπαθούν διερευνήσουν ένα θέμα από διάφορες οπτικές πλευρές προσεγγίζοντας το ολιστικά (Ματσαγγούρας, 2009).

Σε επίπεδο μαθητή/τριας η διαθεματική προσέγγιση δίνει έμφαση στην αρχή της παιδοκεντρικότητας. Όπως αναφέρει ο Χρυσυφίδης (2009: 31) «η διαμόρφωση της σχολικής ζωής στη βάση των επιταγών της παιδικής ηλικίας». Συνδυαστικά με την παιδοκεντρικότητα ενθαρρύνεται και η αυτενεργός μάθηση των εμπλεκόμενων. Ο/Η

μαθήτρια δραστηριοποιείται απέναντι στο θέμα διδασκαλίας, καθώς έρχεται σ' επαφή μαζί του, καλείται να παρατηρήσει, να συγκρίνει, να προτείνει, να συνδιαλλαγεί μαζί του προκειμένου να κατακτήσει τη γνώση. Όταν η αυτενεργός μάθηση λαμβάνει χώρα, τότε ο μαθητής γίνεται υπεύθυνος για τη γνώση που οικοδομεί και ασκείται στην αυτομόρφωση (Θεοφιλίδης, 2002: 17). Παραπέμποντας στην αρχή του παιδαγωγικού πραγματισμού, σταδιακά, οδηγούμαστε σ' ένα ακόμα βασικό γνώρισμα της διαθεματικότητας που είναι η αλληλεπίδραση με το περιβάλλον. Οι μαθητές/τριες κατακτούν τη γνώση μέσω της συνδιαλλαγής τους με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας, αλλά και μέσω των αντικειμένων του περιβάλλοντος, το προσωπικό τους βίωμα γίνεται αφορμή ενεργής εμπλοκής και αφετηρία νέας γνώσης (Χρυσυφίδης, 2009).

Η μέθοδος/σχέδιο εργασίας αποτελεί μία από τις πιο βασικές μορφές πρακτικής εφαρμογής της διαθεματικής προσέγγισης. Το σχέδιο εργασίας ως μορφή διδακτικής πρακτικής υιοθετεί όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά της διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης που ήδη αναφέραμε: παιδοκεντρικότητα, αυτενεργός μάθηση, ολιστική προσέγγιση, αλληλεπίδραση με το περιβάλλον. Ο τρόπος διδασκαλίας «εργαστηριακής μορφής» που αναφέρει ο Θεοφιλίδης (2002), της παραγωγής έργου τέχνης στην περίπτωση μας, εντάσσεται κυρίως στο στάδιο υλοποίησης του project εκείνο όπου οι μαθητές προβαίνουν σε κάποια μορφή κατασκευής (Χρυσυφίδης, 1998: 43). Το αποτέλεσμα της εργασίας τους είναι χειροπιαστό και ενσωματώνει όλη τη θεωρητική τους διαδρομή μέχρι να καταλήξουν στο αποτέλεσμα αυτό.

➤ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Περιεχόμενο

- Βαθμίδα εκπαίδευσης: Δημοτικό
- Τάξη: ΣΤ΄
- Διάρκεια προγράμματος: 15 διδακτικές ώρες
- Γνωστικό αντικείμενο: Γαλλικά
- Μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος:
 - Γαλλικά (Θεματική ενότητα: Κατοικία & Τέχνες και Πολιτισμός)
 - Εικαστικά (Ενότητα Δ΄ - Ιστορία της Τέχνης - Κεφάλαιο 2: Ιμπρεσιονισμός)
 - Γλώσσα (Τεύχος Γ- Ενότητα 16 – Μουσεία)
 - Φυσική (Κεφάλαιο 10 - Φως)
 - Πληροφορική (Ενότητα: Επικοινωνώ και συνεργάζομαι με ΤΠΕ)
 - Γεωγραφία (Ενότητα Δ΄ - Οι ήπειροι – 24. Η ταυτότητα της Ευρώπης)
 - Κοινωνική και πολιτική αγωγή (Ενότητα 2B : Κράτος & πολίτης – 2. Πνευματικά δικαιώματα)

Σκοπός

- Η γνωριμία με το καλλιτεχνικό κίνημα του ιμπρεσιονισμού και τον ζωγράφο Claude Monet

Μαθησιακοί στόχοι

Γνωστικοί στόχοι (ο/η μαθητής/τρια να είναι σε θέση να):

- κατανοήσει γραπτό λόγο στη γαλλική γλώσσα
- περιγράψει ένα δωμάτιο στη γαλλική γλώσσα
- συντάσσει γραπτή πρόσκληση στη γαλλική γλώσσα
- προσδιορίσει συγκεκριμένα στοιχεία τεκμηρίωσης
- οριοθετήσει γεωγραφικά την Ευρώπη και τη Γαλλία
- διακρίνει τα χαρακτηριστικά του κινήματος του ιμπρεσιονισμού
- συγκρατήσει ορισμένα στοιχεία για τον Claude Monet και το έργο του

Δεξιότητες (ο/η μαθητής/τρια να είναι σε θέση να):

- κατασκευάσει μία αφίσα
- οργανώσει το περιεχόμενό της σύμφωνα με αυτά που ζητούνται
- παρουσιάσει μια εργασία
- επεξηγήσει τη συλλογιστική του
- εφαρμόσει όλα όσα έμαθε σε πραγματικές συνθήκες
- επαληθεύει (ή μη) μια υπόθεση

Στάσεις (ο/η μαθητής/τρια να είναι σε θέση να):

- αποκτήσει ενδιαφέρον απέναντι στη γαλλική γλώσσα
- καλλιεργήσει πνεύμα ομαδικής συνεργασίας
- αναπτύξει αυτενέργεια
- αναπτύξει αισθητική εμπειρία
- συγκινηθεί από την τέχνη
- ευαισθητοποιηθεί και να θελήσει να επισκεφτεί ένα μουσείο
- αναπτύξει κριτική και αναστοχαστική σκέψη

Συμμετέχοντες

- Συντονιστής: ο/η καθηγητής/τρια Γαλλικών
- Συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί: ο/η καθηγητής/τρια Γαλλικών, ο/η δάσκαλος/α της τάξης και των εικαστικών
- Συμμετέχοντες μαθητές: όλοι οι μαθητές ενός τμήματος

Μέσα και υλικά

- Εξοπλισμός και μέσα: ηλεκτρονικοί υπολογιστές, βιντεοπροβολέας, παγκόσμιος χάρτης, χαρτιά, τέμπερες, πινέλα, φακοί, σελοφάν: κόκκινα, κίτρινα, μπλε
- Λογισμικό: διαδικτυακές πηγές
- Έντυπο υλικό: φύλλα εργασίας, φύλλα αξιολόγησης

Χώρος δραστηριοτήτων

Ο χώρος διεξαγωγής του project είναι η σχολική τάξη και η αίθουσα υπολογιστών. Στην σχολική τάξη, τα θρανία θα πρέπει να είναι σε διάταξη ομαδικής συνεργασίας.

Εκπαιδευτική μεθοδολογία

- Παιδαγωγική αρχή: διαθεματικότητα
- Θεωρίες μάθησης: ενεργητικές και παθητικές
- Παραδοσιακή και μαθητοκεντρική διδασκαλία

Οι μέθοδοι ενεργητικής μάθησης που αξιοποιούνται κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας είναι: η ομαδοσυνεργατική δράση, εποπτικά μέσα, πείραμα, υλικές-αισθητικές δραστηριότητες, δραστηριότητες γραμματισμού, μουσειακή λειτουργία, ψηφιακή περιήγηση σε μουσείο, παιχνίδι, ιδεοθύελλα, ανασύνθεση πληροφοριών για παρουσίαση, δημιουργία έργου τέχνης, παρουσίαση στην ολομέλεια της τάξης.

Οργάνωση της ομάδα

Ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών στην τάξη, ο/η εκπαιδευτικός χωρίζει τους μαθητές/τριες σε 4-5 ομάδες. Η κάθε ομάδα θα περιλαμβάνει 4-5 μαθητές. Προτείνεται η ανομοιογενής σύσταση των ομάδων και επιδιώκεται σε καθεμία να ενταχθεί ένας/μία μαθητής/τρια ενδεχομένως με μαθησιακές δυσκολίες, ένας/μία μαθητής/τρια άλλης εθνικότητας, ένας/μία μαθητής/τρια με υψηλή επίδοση στο μάθημα και δύο παιδιά με πιο μέτρια επίδοση. Για να εξασφαλιστεί η ενεργητική και ίση συμμετοχή όλων των μαθητών μέσα στην ομάδα, προτείνεται να εφαρμοστούν οι τεχνικές (Μπαμπάλης & Τσώλη, 2021):

α) της κατανομής ρόλων. Κάθε ομάδα ορίζει τους εξής ρόλους, οι οποίοι θα εναλλάσσονται:

συντονιστής, γραμματέας, χρονομέτρης, υπεύθυνος τύπου και φροντιστής.

β) της «ελάχιστης ουσιαστικής συμμετοχής». Κάθε μέλος θα συμμετέχει με τουλάχιστον τρεις ουσιαστικές παρεμβάσεις. Η οδηγία αυτή είναι πολύ σημαντικό να επι-

σημανθεί στα παιδιά εξαρχής, προκειμένου να αποφευχθούν οι «λαθρο-αναβάτες» και ορισμένοι να μην συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία βασιζόμενοι στην προθυμία των άλλων (Slavin, 1990).

Προετοιμασία

- Προαπαιτούμενες γνώσεις μαθητών/τριών:
Γαλλικά: λεξιλόγιο (τα δωμάτια του σπιτιού, τα έπιπλα, τα χρώματα, τυπολογία πρόσκλησης), γραμματική (προθέσεις, ρήματα).
Εικαστικά: τα βασικά χρώματα, θερμά και ψυχρά χρώματα
- Προετοιμασία εκπαιδευτικού: φύλλα δραστηριοτήτων, ρουμπρίκες, εύρεση διαδικτυακών πηγών, μεταφορά μέσων και υλικών
- Προετοιμασία μαθητών-τριών: βλέπε 1^ο και 2^ο στάδιο σχεδίου εργασίας

➤ ΣΤΑΔΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΧΕΔΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1ο στάδιο: προβληματισμός και ευαισθητοποίηση (1 διδακτική ώρα)

Ο/Η εκπαιδευτικός, μέσω ενός βιντεοπροβολέα προβάλλει στον πίνακα της τάξης εικόνες όπου παρουσιάζεται ο χώρος ενός μουσείου. Θέτει ερωτήσεις στους μαθητές όπως τι απεικονίζουν οι εικόνες και ποιο είδους χώρου παρουσιάζεται, εάν γνωρίζουν τί είναι ένα μουσείο, εάν ξέρουν ή έχουν ήδη επισκεφτεί κάποιο, εάν ξέρουν ότι μπορούμε να επισκεφτούμε ένα μουσείο εικονικά. Οι εικόνες και οι ερωτήσεις έχουν ως στόχο να προσδιορίσουν το γνωστικό και πολιτισμικό υπόβαθρο των μαθητών/τριών, αλλά και να προσελκύσουν το ενδιαφέρον τους. Όλες οι απαντήσεις των μαθητών/τριών καταγράφονται στον πίνακα και ομαδοποιούνται.

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός προβάλλει στον πίνακα τον ορισμό του μουσείου, που καθιερώθηκε το 2007 στον Κανονισμό του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM) (Desvallées & Mairesse, 2014: 89). Προσκαλεί τους μαθητές να διαβάσουν τον ορισμό, να σκεφτούν, να μοιραστούν ενδεχόμενες απορίες και σκέψεις τους και τέλος γίνεται αποσαφήνιση των όρων που περιέχει ο ορισμός («θεσμός», «μη κερδοσκοπικός», «κληρονομιά της ανθρωπότητας»).

Αμέσως μετά, τους ανακοινώνει ότι έχει σκεφτεί τη δημιουργία ενός project το οποίο θα έχει ως θέμα τον Claude Monet και το κίνημα του ιμπρεσιονισμού. Γράφει στον πίνακα το όνομα του Claude Monet και ρωτάει τα παιδιά εάν γνωρίζουν ποιος είναι. Εάν τα παιδιά δεν γνωρίζουν, αναφέρει ότι πρόκειται για έναν καλλιτέχνη (σημειώνει τη λέξη «καλλιτέχνης» στον πίνακα στα γαλλικά), χωρίς να προσδιορίζει την ιδιότητα του και προτρέπει τα παιδιά να πουν ιδιότητες άλλων καλλιτεχνών στα γαλλικά. Όλες οι απαντήσεις των μαθητών/τριών σημειώνονται στον πίνακα και δημιουργείται το λεξιλογικό πεδίο των «καλλιτεχνών». Η εκπαιδευτικός δεν αποκαλύπτει την ιδιότητα του και τους αναφέρει ότι θα την ανακαλύψουν όλοι μαζί, απολαμβάν-

νοντας μια εικονική περιήγηση στο σπίτι του. Διευκρινίζει ότι πλέον και οι ιστορικές κατοικίες ταξινομούνται στους μουσειακούς χώρους (Μαλαφάντης, 2020: 13). Η ίδια διαδικασία συζήτησης και καταγραφής ακολουθείται και με τη λέξη «ιμπρεσιονισμός» και «καλλιτεχνικό κίνημα». Τέλος, εάν ο/η εκπαιδευτικός διαπιστώσει ότι το θέμα έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον των παιδιών και τα παιδιά είναι σύμφωνα, συνεχίζουν στο δεύτερο στάδιο.

2ο στάδιο: σχεδιασμός και προγραμματισμός των δραστηριοτήτων (1 διδακτική ώρα)

Με την έναρξη του μαθήματος, ο/η εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα το κεντρικό θέμα και προχωράει στην εξακρίνωση του στα επιμέρους μαθήματα. Ενημερώνει τους μαθητές ότι θα εργαστούν και ατομικά και ομαδικά. Ανακοινώνει τα μέλη κάθε ομάδας και εξηγεί τον τρόπο συμμετοχής τους. Αμέσως μετά, γίνεται αναφορά στον τρόπο εργασίας και τη δομή του διαθεματικού σχεδίου δράσης με το οποίο θα ασχοληθούν: εξηγεί ότι θα υπάρχουν κανόνες, στόχοι, θα γίνει χρήση διαδικτυακών πηγών, θα υπάρχουν συγκεκριμένες δραστηριότητες, συμπλήρωση φύλλων εργασίας και ρουμπρίκα αξιολόγησης μετά το τέλος κάθε δραστηριότητας, παύσεις για αναστοχασμό ενδιάμεσα των δραστηριοτήτων, εργασίες κατ'οίκον, παρασκευή έργου, έκθεση και παρουσίασή του. Τέλος, όλοι μαζί κατηγοριοποιούν και συναποφασίζουν για τα κριτήρια αξιολόγησης.

3ο στάδιο: συλλογή δεδομένων και εφαρμογή δραστηριοτήτων (10 διδακτικές ώρες)

- Δραστηριότητα 1^η:

Στόχοι: ο/η μαθητής/τρια να είναι σε θέση να α) κατανοεί γραπτό λόγο στη γαλλική γλώσσα, β) οριοθετεί γεωγραφικά την Ευρώπη και τη Γαλλία.

Ο/Η εκπαιδευτικός καλεί τα παιδιά να αναζητήσουν στο διαδίκτυο την εξής διεύθυνση: <https://fondation-monet.com/>. Οι μαθητές αναζητούν στην ιστοσελίδα την τοποθεσία της κατοικίας (Γαλλία) και με τη βοήθεια ενός χάρτη ή του google maps ή του λήμματος της Βικιπαιδείας εντοπίζουν σε ποια ήπειρο ανήκει η Γαλλία, ποια είναι τα χερσαία και θαλάσσια σύνορα της. Στη συνέχεια αναζητούν στην ιστοσελίδα πρακτικές πληροφορίες (ενότητα: "informations pratiques") για την κατοικία: ακριβή διεύθυνση, περίοδο και ώρες λειτουργίας, τιμή εισιτηρίου, τιμή προϊόντων από το κατάστημα του μουσείου. Οι ερωτήσεις του φύλλου εργασίας είναι στη γαλλική γλώσσα.

- Δραστηριότητα 2^η:

Στόχοι: ο/η μαθητής/τρια να είναι σε θέση να α) επιλέγει συγκεκριμένο λεξιλόγιο για να προσδιορίσει τη θέση αντικειμένων, β) παράγει γραπτό λόγο στη γαλλική γλώσσα.

Οι μαθητές θα ξεκινήσουν να περιηγηθούν στο σπίτι του Claude Monet (ενότη-

τα: “visite virtuelle”). Ψάχνουν να βρουν ή/ και να προσδιορίσουν τη θέση επίπλων και αντικειμένων μέσα στο δωμάτιο, την καλλιτεχνική ιδιότητα του Claude Monet και να περιγράψουν το δωμάτιο που τους άρεσε περισσότερο. Οι ερωτήσεις του φύλλου εργασίας είναι στη γαλλική γλώσσα.

- Δραστηριότητα 3^η:

Στόχοι: ο/η μαθητής/τρια να είναι σε θέση να α) προσδιορίζει πληροφορίες/χαρακτηριστικά για τον Claude Monet, β) περιγράφει και να συνθέτει πληροφορίες.

Ο/Η εκπαιδευτικός καλεί τα παιδιά να συνδεθούν στο διαδίκτυο και να παρακολουθήσουν ένα βίντεο (διάρκειας 15:26) https://www.youtube.com/watch?v=hKu8Gd_dSbU σχετικό με τη ζωή του Claude Monet. Οι ερωτήσεις του φύλλου εργασίας είναι στην ελληνική γλώσσα.

- Δραστηριότητα 4^η:

Στόχος: ο/η μαθητής/τρια να είναι σε θέση να προσδιορίζει τα χαρακτηριστικά του ιμπρεσιονισμού.

Ο/Η εκπαιδευτικός αναφέρει στους μαθητές για το κίνημα του ιμπρεσιονισμού και τους καλεί να συνδεθούν στο διαδίκτυο και να παρακολουθήσουν ένα βίντεο (διάρκειας 10:35) https://www.youtube.com/watch?v=df84nzb6-i6o&list=RDdf84nzb6-i6o&start_radio=1 σχετικό με αυτό. Οι ερωτήσεις του φύλλου εργασίας είναι στην ελληνική γλώσσα.

- Δραστηριότητα 5^η:

Στόχοι: ο/ μαθητής/τρια να είναι σε θέση να α) αποδείξει την επίδραση του φωτός στα χρώματα ενός πίνακα, β) αναπτύξει αυτενέργεια.

Ο/Η εκπαιδευτικός αξιοποιεί το πείραμα που περιγράφεται στην εργασία «Φωτίζοντας τον...Ιμπρεσιονισμό» (Μόσχος, Ντούσκου, Παξινού, Παπαϊωαννίδου, Παπούλη, Βαδραχάνης, Κουρτίδου & Μιχαλοπούλου, 2020: 8) – Ανακτήθηκε από

<https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/openschoolsjournal/article/view/24389/0>

- Δραστηριότητα 6^η:

Στόχοι: ο/η μαθητής/τρια να είναι σε θέση να α) προσδιορίσει τα στοιχεία του ιμπρεσιονισμού σ' ένα έργο, β) διερωτηθεί και να κάνει υποθέσεις για το έργο τέχνης, γ) παράγει γραπτό λόγο με αφορμή το έργο τέχνης, δ) βιώσει τη συναισθηματική εμπειρία.

Ο/Η εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να επισκεφτούν εκ νέου το σπίτι του Claude Monet και να πάνε στο σαλόνι-ατελιέ του ζωγράφου. Δίνει στην κάθε ομάδα έναν διαφορετικό τίτλο έργου στα γαλλικά και τους προτείνει να βρουν σε ποιον πίνακα αντιστοιχεί:

A) Le jardin de Monet à Vétheuil - Ο κήπος του Monet στο Vétheuil

B) La femme à l'ombrelle (tournée vers la droite)-Η γυναίκα με ομπρέλα (γυρισμένη προς τα δεξιά)

Γ) La barque – Η βάρκα

Δ) Les nymphéas - Τα νούφαρα

E) Le pont japonais – Η ιαπωνική γέφυρα

Αφού επιβεβαιώσει με την κάθε ομάδα ότι έχουν εντοπίσει τον σωστό πίνακα, τους καλεί να αναζητήσουν το συγκεκριμένο έργο στο διαδίκτυο (<https://fr.wikipedia>).

org/wiki/Liste_de_peintures_de_Claude_Monet), όπου μπορούν να το παρατηρήσουν καλύτερα και να προβεί ο/η κάθε μαθητής/τρια ατομικά σε διττή προσέγγιση του έργου: πραγματολογική και ερμηνευτική. Οι ερωτήσεις του φύλλου εργασίας είναι στην ελληνική γλώσσα.

- Κατ'οίκον εργασίες:

Στόχος: ο/η μαθητής/τρια να είναι σε θέση να παράγει γραπτό λόγο στην ελληνική και γαλλική γλώσσα.

Κάθε μαθητής/τρια αναζητώντας στο διαδίκτυο, θα κληθεί να: α) φτιάξει την καρτέλα του έργου τέχνης (τίτλος, ημερομηνία δημιουργίας, διαστάσεις, τόπος έκθεσης) όπου προσέγγισε στη γαλλική γλώσσα, β) γράψει μία ιστορία με αφορμή το έργο (τί μπορεί να έχει συμβεί πριν, τώρα και μετά από την «εικόνα» του έργου;), γ) παρακολουθήσει στο σπίτι ένα video, στο οποίο ένας σύγχρονος καλλιτέχνης παρουσιάζει την τεχνοτροπία της ζωγραφικής του Claude Monet (<https://www.youtube.com/watch?v=-Ftb1mkN30g>).

- Δραστηριότητα 7^η:

Στόχος: ο μαθητής να είναι σε θέση να εντάξει στο έργο του όσα έμαθε.

Ο/Η κάθε μαθητής/τρια καλείται να ζωγραφίσει ένα δικό του θέμα, έχοντας υπόψη του τα βασικά χαρακτηριστικά του ιμπρεσιονισμού (1. μικρές, κοφτές πινελιές, 2. Αποφυγή σκούρων χρωμάτων, 3. Θεματολογία που εμπνέεται από τη φύση και την καθημερινή ζωή).

- Δραστηριότητα 8^η:

Στόχοι: ο/η μαθητής/τρια να είναι σε θέση να α) κατονομάζει και να περιγράφει τους όρους «πνευματικά δικαιώματα»/«πνευματική ιδιοκτησία», β) διερωτηθεί για τον ρόλο ύπαρξης των όρων, γ) τα εφαρμόσει στην καθημερινή ζωή.

Ο/Η εκπαιδευτικός με αφορμή τα έργα των μαθητών/τριών κάνει εισήγησή στην ολομέλεια της τάξης σχετικά με την πνευματική ιδιοκτησία και τα πνευματικά δικαιώματα. Καλεί του μαθητές να αναζητήσουν τον εξής σύνδεσμο: <https://copyrightschool.gr/index.php/pupils-elementary>, να αναζητήσουν το κόμικ (<https://copyrightschool.gr/images/comic.pdf>), να το διαβάσουν και να συμπληρώνουν το φύλλο εργασίας.

- Δραστηριότητα 9^η:

Στόχοι: ο μαθητής να είναι σε θέση να α) παράγει γραπτό λόγο στη γαλλική γλώσσα, β) να κατασκευάσει μία αφίσα.

Ο/Η κάθε μαθητής/τρια εργάζεται ατομικά και συντάσσει πρόσκληση στα γαλλικά για την έκθεση που θα κάνουν στην τάξη τους, μετατρέποντας την σε μουσείο. Τα μέλη της κάθε ομάδας ανταλλάσσουν μεταξύ τους προσκλήσεις, οι οποίες περιέχουν λεπτομέρειες της έκθεσης που θα γίνει στην τάξη τους, την οποία θα διαμορφώσουν ως μουσείο. Η κάθε ομάδα κατασκευάζει αφίσα στα ελληνικά η οποία περιέχει πληροφορίες για την έκθεση. Οι αφίσες των ομάδων τοιχοκολλώνται στο σχολείο, προσκαλώντας μαθητές και εκπαιδευτικούς να δουν από κοντά τα έργα τους.

- Δραστηριότητα 10^η:

Στόχοι: ο/η μαθητής/τρια να είναι σε θέση να α) ανασυνθέσει και να ομαδοποιήσει πληροφορίες, β) αναπτύξει αυτενέργεια, γ) καλλιεργήσει πνεύμα ομαδικής συνεργασίας.

Κάθε ομάδα αναλαμβάνει να ετοιμάσει μια μικρή παρουσίαση για ένα θέμα

όπου θα παρουσιάσει την ημέρα της έκθεσης. Ενδεικτικά θέματα: 1. Claude Monet (1840-1870), 2. Claude Monet (1871-1908), 3. Claude Monet (1909-1926), 4. Ιμπρεσιονισμός (γενικές πληροφορίες), 5. Ιμπρεσιονισμός και τα χαρακτηριστικά του.

4ο στάδιο: παρουσίαση και αξιολόγηση (3 διδακτικές ώρες)

- Δραστηριότητα 11^η:

Στόχοι: ο/η μαθητής/τρια να είναι σε θέση να α) προβληματιστεί σχετικά με τη μουσειακή λειτουργία, β) παρουσιάσει το έργο του, γ) επεξηγήσει τον τρόπο σκέψης του.

Οι μαθητές κάνουν την τάξη τους μουσείο. Ο κάθε μαθητής τοποθετεί το έργο του στο μέρος που έχει οριστεί (ανά θεματική περιεχομένου) και το παρουσιάζει στην ολομέλεια, εξηγώντας πώς έχει εντάξει τα στοιχεία του ιμπρεσιονισμού στο έργο του.

- Δραστηριότητα 12^η:

Την ημέρα της έκθεσης, κάθε ομάδα παρουσιάζει το θέμα που διερεύνησε στην ολομέλεια της τάξης και στους υπόλοιπους παρευρισκόμενους.

- Δραστηριότητα 13^η:

Οι μαθητές/τριες θα παίξουν ένα διομαδικό παιχνίδι. Καθένας σημειώνει σε ένα μικρό χαρτί μία λέξη κλειδί από το σχέδιο εργασίας πχ. ιμπρεσιονισμός, Claude Monet, Giverny, εντύπωση, κτλ. Με τη σειρά, κάθε ένας μαθητής θα κρατάει με τρόπο που δεν θα βλέπει το χαρτόνι του και ένας συμμαθητής του θα προσπαθεί να του περιγράψει τη λέξη.

Αφού ολοκληρωθεί η παρουσίαση, τα παιδιά συμπληρώνουν τη ρουμπρίκα αξιολόγησης της μαθησιακής διαδικασίας και αυτή της αξιολόγησης της ομάδας τους.

➤ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η διαδικασία της αξιολόγησης λαμβάνει χώρα και κατά τη διάρκεια του σχεδίου εργασίας, αμέσως μετά από κάθε δραστηριότητα οι μαθητές/τριες συμπληρώνουν ρουμπρίκα αυτοξιολόγησης, αλλά και με την ολοκλήρωση του σχεδίου εργασίας όπου τα παιδιά συμπληρώνουν ρουμπρίκα αξιολόγησης της μαθησιακής διαδικασίας και ρουμπρίκα αξιολόγησης της ομάδας τους. Τέλος, ο/η εκπαιδευτικός συμπληρώνει τη δική του ρουμπρίκα αυτοξιολόγησης.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Desvallées, A., & Mairesse, F. (2014). *Βασικές Έννοιες της Μουσειολογίας* (Μτφ. Σ. Λάππας), Αθήνα: Εκδόσεις Ι.Κ.Ο.Μ. Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων-Ελληνικό Τμήμα.
- Ioannidi, V., & Samara, E. (2019). Building on the museum experience and alternative ways for Learning for All. Experiential artistic creations of school-age children. *European Journal of Alternative Education Studies*, 4(1), 82-92. Retrieved from <https://oapub.org/edu/index.php/ejae/article/view/2331>
- Slavin, R. E. (1990). *Cooperative learning: Theory, Research and Practice*. New Jersey: Center for Research on Elementary and Middle Schools, John Hopkins University, Prentice Hall, Englewood Cliffs.
- Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη, Α. (2002). Η καλλιέργεια του γούστου και η αισθητική αγωγή. Στο Γ. Κόκκινος & Ε. Αλεξάκη (Επιμ.), *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις στη Μουσειακή Αγωγή* (σσ. 129- 139). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Θεοφιλίδης, Χ. (2002). *Διαθεματική προσέγγιση της διδασκαλίας*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Κόππης, Α. (2009). Βασικές αρχές της σύγχρονης διδακτικής και εφαρμογής τους στη μεθοδολογία Project. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 15, 16-28. Ανακτήθηκε από <http://www.pi-schools.gr/download/publications/epitheorisi/teyχος15/016-028.pdf>
- Λεοντσίνη, Ε. Γ. (2010). Τέχνη, αισθητικές αξίες και εκπαίδευση. *1ο Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, Πρακτικά Συνεδρίου. Τόμος Γ'* (σσ. 433-443). Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης. Αθήνα: Συμρινωτάκης
- Μαλαφάντης, Κ., & Σταμάτη, Ε. (2011). Η εικαστική καλλιέργεια των μαθητών του μετανεωτερικού σχολείου: πολυτέλεια ή ανάγκη; Στο Μ. Αργυρίου & Π. Καμπύλης (Επιμ.), *Κείμενα Θεωρητικού και ερευνητικού ενδιαφέροντος (6), Πρακτικά του 4ου Διεθνούς Συνεδρίου Τέχνες και Εκπαίδευση: Δημιουργικοί τρόποι εκμάθησης των γλωσσών. Τόμος Α'* (σσ. 125- 130). Αθήνα: Ένωση Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΕΕΜΑΠΕ) & Εργαστήριο Τέχνης και Λόγου, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ανακτήθηκε από https://primarymusic.gr/images/editions/online/Kampylis_Argyriou_2011_ArtsEdu_A_VOL.pdf
- Μαλαφάντης, Κ. (2019). Η τέχνη ως παιδαγωγικό σύστημα. Στο *Εκπαίδευση στον 21ο αιώνα: Σχολείο και πολιτισμός, Πρακτικά του 4ου Πανελληνίου Συνεδρίου της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος και του Κολλέγιου Αθηνών, Τόμος Α'* (σσ. 47-57). Αθήνα: Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης του ΕΚΕΔΙΣΥ. Ανακτήθηκε από <https://ekedisy.gr/praktika-4ou-synedrioy/>
- Μαλαφάντης, Κ. (2020). Η Μουσειοπαιδαγωγική ως κλάδος της Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής. *Μουσείο Σχολείο Εκπαίδευση*, 1, 12-29.
- Ματσαγγούρας, Η. (2009). *Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση - Εννοιοκεντρική αναπλαισίωση και σχέδια εργασίας* (2^η εκδ.). Αθήνα: Γρηγόρης.
- Μόσχος, Α., Ντούσκου, Μ., Παξινού, Φ., Παπαϊωαννίδου, Μ., Παπούλη, Η., Βαδραχάνης, Β., Κουρτίδου, Μ., & Μιχαλοπούλου, Σ. (2020). Φωτίζοντας τον... Ιμπρεσιονισμό. *Open Schools Journal for Open Science*, 3(8). Ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/openschoolsjournal/article/view/24389/0>
- Μπαμπάλης, Θ., & Τσώλη, Κ. (2020). *Διδακτική Μεθοδολογία και Πρακτική Άσκηση Ι*. Αθήνα: ΜΠΣ: Επιστήμες της Αγωγής. Ειδικευση: Διδασκαλία και Μάθηση. Π.Τ.Δ.Ε. ΕΚΠΑ. Ανακτήθηκε από e-class.uoa.gr/ η-Τάξη ΕΚΠΑ
- Νικονάνου, Ν. (επιμ.). (2015). *Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα*. Αθήνα:

Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα. Ανακτήθηκε από www.kallipos.gr

Φιλίππουπολίτη, Α. (2015). Εκπαιδευτικές θεωρίες και μουσειακή μάθηση. Στο *Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα* (σσ. 27-49). Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα. Ανακτήθηκε από www.kallipos.gr

Χρυσαφίδης, Κ. (1998). *Βιωματική επικοινωνιακή διδασκαλία -Η εισαγωγή μεθόδου project στο σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg.

Χρυσαφίδης, Κ. (2009). *Διαθεματική προσέγγιση της γνώσης*. Αθήνα: Δίπτυχο.

Διαδίκτυο

<https://fondation-monet.com/>

https://www.youtube.com/watch?v=hKu8Gd_dSbU

<https://www.youtube.com/watch?v=-Ftb1mkN30g>

https://fr.wikipedia.org/wiki/Liste_de_peintures_de_Claude_Monet

https://www.youtube.com/watch?v=df84nz6-i6o&list=RDFdf84nz6-i6o&start_radio=1

<https://copyrightschool.gr/>